ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 14ης Νοεμβρίου 1990 *

Στην υπόθεση C-105/89,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Tribunal du travail των Βρυξελλών προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της ποινικής δίκης που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Ibrahim Buhari Haji

και

Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 7, πρώτο εδάφιο, 48, παράγραφοι 2 και 3, στοιχεία γ και δ, και 51, στοιχείο β, της Συνθήκης ΕΟΚ, των άρθρων 1 έως 4, 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, και 44 έως 51 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, όπως περιέχονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. C. Moitinho de Almeida, πρόεδρο τμήματος, Sir Gordon Slynn, R. Joliet, F. Grévisse και M. Zuleeg, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo
γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως

* Γλώσσα διαδικασίας: γαλλική.

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— ο Ibrahim Buhari Haji, εκπροσωπούμενος από τον Constantin Nikis, δικηγόρο Βρυξελλών,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον H. Lima, μέλος της νομικής της υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 6ης Ιουνίου 1990,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 2ας Οκτωβρίου 1990,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 23ης Μαρτίου 1989, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 3 Απριλίου 1989, το Tribunal du travail των Βρυξελλών υπέβαλε, κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΟΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ορισμένων διατάξεων της Συνθήκης ΕΟΚ, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, όπως περιέχονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ του Ibrahim Buhari Haji και του Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (στο εξής: Inasti).

3 Ο Buhari γεννήθηκε στη Νιγηρία το 1914 και ήταν Βρετανός υπήκοος μέχρι το 1960, οπότε η χώρα αυτή κατέστη ανεξάρτητο κράτος. Από τότε ο Buhari έχει την ιθαγένεια της Νιγηρίας.

4 Μεταξύ Νοεμβρίου 1937 και Δεκεμβρίου 1986 εργάστηκε ως έμπορος στο Βελγικό Κογκό, το οποίο από 1ης Ιουλίου 1960 ονομάστηκε Ζαΐρ, όπου εξακολουθεί να κατοικεί.

5 Έχοντας καταβάλει, μέχρις ότου το Βελγικό Κογκό έγινε ανεξάρτητο, υποχρεωτικές συνταξιοδοτικές εισφορές, ο Buhari ζήτησε, τον Αύγουστο του 1986, από το Inasti να του χορηγήσει σύνταξη λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα για τη σταδιοδρομία που είχε πραγματοποιήσει στο Βελγικό Κογκό μέχρι τις 30 Ιουνίου 1960.

6 Με απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 1987, το Inasti, στηριζόμενο στο γεγονός ότι ο Buhari είχε την ιθαγένεια της Νιγηρίας και κατοικούσε στο Ζαΐρ, απέρριψε την αίτησή του κατ' εφαρμογήν του άρθρου 144, αριθμός 2, του βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1967, περί γενικής ρυθμίσεως της συντάξεως λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα και της συντάξεως επιζώντος των ανεξαρτήτων εργαζομένων, που προβλέπει ότι η σύνταξη λόγω αποχωρήσεως μπορεί να καταβάλλεται στο εξωτερικό μόνο στους δικαιούχους « που κατοικούν σε χώρα όπου θα μπορούσε να τους καταβάλλεται σύνταξη μισθωτού κατ' εφαρμογήν συμφωνίας περί αμοιβαιότητας ».

7 Κατά της απορριπτικής αυτής αποφάσεως ασκήθηκε προσφυγή ενώπιον του Tribunal du travail των Βρυξελλών, το οποίο έκρινε, με απόφαση της 23ης Μαρτίου 1989, ότι ο Buhari εδικαιούτο συντάξεως λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου με βάση τη δραστηριότητά του στο πρώην Βελγικό Κογκό για το διάστημα από 1ης Ιανουαρίου 1938 μέχρι 30ής Ιουνίου 1956. Ως προς το διάστημα από 1ης Ιουλίου 1956 μέχρι 30ής Ιουνίου 1960, το Tribunal du travail διέταξε την ανασυζήτηση της υποθέσεως, ώστε να μπορέσει ο Buhari να προσκομίσει τις απαραίτητες αποδείξεις προκειμένου να του αναγνωριστεί η περίοδος αυτή ως συντάξιμη.

8 Εξάλλου, το Tribunal du travail διαπίστωσε ότι κατά τη βελγική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως ο Buhari θα μπορούσε να λαμβάνει τη σύνταξή του στο Ζαΐρ ή στη Νιγηρία αν ήταν υπήκοος του Βελγίου ή κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ότι με τη νιγηριανή του ιθαγένεια θα μπορούσε να λαμβάνει τη σύνταξη υπό την προϋπόθεση ότι κατοικεί στο Βέλγιο ή σε άλλος κράτος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

9 Κατόπιν αυτών, το Tribunal du travail των Βρυξελλών αποφάσισε, με την ίδια απόφαση της 23ης Μαρτίου 1989, να αναβάλει την οριστική απόφαση ως προς την πραγματική καταβολή της συντάξεως, μέχρις ότου το Δικαστήριο αποφανθεί επί των ακολούθων ερωτημάτων:

« — η υπό κράτους μέλους καταβολή συντάξεως λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα (εν προκειμένω: αυτοτελώς εργαζομένου), με βάση επαγγελματική δραστηριότητα (εν προκειμένω: αποίκου) ασκηθείσα παλαιότερα " σε έδαφος που κατά την εποχή εκείνη διατηρούσε ιδιαίτερες σχέσεις με το εν λόγω κράτος μέλος ", σε πρόσωπο που κατά την ίδια εποχή ήταν υπήκοος άλλου κράτους (καταστάντος εν τω μεταξύ) μέλους, ήδη δε είναι υπήκοος τρίτου κράτους, του οποίου όμως το έδαφος επίσης διατηρούσε κατά την εποχή εκείνη ιδιαίτερες σχέσεις με το δεύτερο κράτος (που εν τω μεταξύ κατέστη) μέλος, εμπίπτει ή όχι στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 1 έως 4, 10, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, και 44 έως 51 του κανονισμού 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς και τα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, και κατ' ακολουθίαν στο πεδίο εφαρμογής των άρθρων 35 έως 59 του κανονισμού 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, σε περίπτωση δε αρνητικής απαντήσεως:

— η υπό κράτους μέλους άρνηση καταβολής παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως (εν προκειμένω: συντάξεως λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου με βάση παλαιότερη επαγγελματική δραστηριότητά του ως αποίκου στο έδαφος πρώην αποικίας του) σε πρόσωπο που διαμένει " στο έδαφος αυτό που κατά την εποχή εκείνη διατηρούσε ιδιαίτερες σχέσεις με το εν λόγω κράτος μέλος " και έχει την κατοικία του σε άλλο έδαφος — που κατά την εποχή εκείνη επίσης διατηρούσε ειδικές σχέσεις με άλλο κράτος (το οποίο εν τω μεταξύ κατέστη) μέλος, ήδη τρίτο κράτος, του οποίου υπήκοος είναι σήμερα ο ενδιαφερόμενος, με μόνη αιτιολογία τον συνδυασμό της ιθαγενείας και του τόπου κατοικίας που έχει σήμερα, συνιστά ή όχι " διάκριση λόγω ιθαγενείας " κατά την έννοια των άρθρων 7, πρώτο εδάφιο (αμετάβλητο), 48, παράγραφοι 2 και 3, στοιχεία γ και δ, και 50, στοιχείο β [1], της Συνθήκης, άμεση ή έμμεση ή, ακόμα, διάκριση κατ' εφαρμογή κριτηρίων τυπικώς μεν ουδετέρων, που οδηγούν, όμως, πρακτικά στο ίδιο αποτέλεσμα, δηλαδή στη δυσμενή μεταχείριση των αλλοδαπών διά της διατηρήσεως δυσαναλόγου εμποδίου, ή ακόμα:

— το γράμμα και το πνεύμα των ως άνω κοινοτικών διατάξεων συμβιβάζονται ή όχι προς την ισχύουσα εθνική νομοθεσία του Βελγίου, το άρθρο 144, αριθμός 2, του

1 — Εννοείται μάλλον: « 51, στοιχείο β ».

βασιλικού διατάγματος της 22ας Δεκεμβρίου 1967 (περί γενικής ρυθμίσεως της συντάξεως λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα και της συντάξεως επιζώντος των αυτοτελώς εργαζομένων), όπως έχει τροποποιηθεί με τα άρθρα 24 του βασιλικού διατάγματος της 17ης Ιουλίου 1972 και 64, αριθμός 1, του βασιλικού διατάγματος της 24ης Σεπτεμβρίου 1984, ή προς τη συσταλτική ερμηνεία της την οποία υποστηρίζει το καθού; »

10 Στην έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση αναπτύσσονται διεξοδικώς το ιστορικό της υποθέσεως της κύριας δίκης, η διαδικασία και οι γραπτές παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο. Τα στοιχεία αυτά της δικογραφίας δεν επαναλαμβάνονται κατωτέρω παρά μόνο καθόσον απαιτείται για τη συλλογιστική του Δικαστηρίου.

Επί του πρώτου ερωτήματος

11 Με το πρώτο ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η περίπτωση ενός δικαιούχου κοινωνικοασφαλιστικών παροχών προβλεπομένων από τη νομοθεσία κράτους μέλους με βάση την άσκηση άμισθης επαγγελματικής δραστηριότητας σε έδαφος που κατά τον χρόνο της ασκήσεως της δραστηριότητας διατηρούσε ιδιαίτερες σχέσεις με ένα κράτος μέλος εμπίπτει ή όχι στο πεδίο εφαρμογής των κανονισμών 1408/71 και 574/72, όταν κατά το κρίσιμο διάστημα ο εν λόγω δικαιούχος ήταν υπήκοος κράτους που δεν ήταν τότε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και έγινε μέλος της αφού ο ενδιαφερόμενος είχε απολέσει την ιθαγένειά του.

12 Το πεδίο εφαρμογής των κανονισμών 1408/71 και 574/72 ορίζεται με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 ως εξής:

« Ο παρών κανονισμός ισχύει για μισθωτούς ή μη μισθωτούς που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη ή απάτριδες ή πρόσφυγες που κατοικούν στο έδαφος ενός κράτους μέλους... »

13 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, κατά την οποία ο εργαζόμενος πρέπει να υπάγεται ή να έχει υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών, από την παραπεμπτική απόφαση προκύπτει ότι ο Buhari δικαιούται βελγικής συντάξεως λόγω

αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου δυνάμει, ιδίως, του βασιλικού διατάγματος 72 της 10ης Νοεμβρίου 1967, περί συντάξεως αποχωρήσεως από το επάγγελμα και συντάξεως επιζώντος των αυτοτελώς εργαζομένων.

14 Καταρχάς διαπιστώνεται ότι τέτοιου είδους κανονιστικές ρυθμίσεις εμπίπτουν στην έννοια του όρου « νομοθεσία », ο οποίος κατά το άρθρο 1, στοιχείο θ, του κανονισμού 1408/71 « προσδιορίζει, για κάθε κράτος μέλος, τους υφισταμένους ή μελλοντικούς νόμους, τις κανονιστικές πράξεις, κανονισμούς και κάθε άλλο μέτρο εφαρμογής, που αφορούν τους κλάδους και τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που προβλέπονται στο άρθρο 4, παράγραφοι 1 και 2 ». Στους κλάδους και τα συστήματα αυτά περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι παροχές λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα και οι παροχές επιζώντος, που αποτελούν αντικείμενο της αιτήσεως του προσφεύγοντος.

15 Εξάλλου, παρατηρείται ότι το βασικό στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη προκειμένου να προσδιοριστεί το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού αυτού δεν είναι ο τόπος όπου ασκήθηκε η δραστηριότητα αλλά η σχέση που συνδέει τον εργαζόμενο — ασχέτως του τόπου όπου άσκησε ή ασκεί την επαγγελματική του δραστηριότητα — προς ένα σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως κράτους μέλους στο πλαίσιο του οποίου έχει συμπληρώσει περιόδους ασφαλίσεως (απόφαση της 9ης Ιουλίου 1987, Laborero και Sabato, 82/86 και 103/86, Συλλογή 1987, σ. 3401).

16 Κατά συνέπεια, κανονιστικές ρυθμίσεις όπως το βελγικό βασιλικό διάταγμα 72 εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71.

17 Όσον αφορά τη δεύτερη από τις προϋποθέσεις του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού, κατά την οποία ο μισθωτός ή μη μισθωτός πρέπει να είναι υπήκοος κράτους μέλους, πρέπει να αναφερθεί ότι με την απόφαση της 12ης Οκτωβρίου 1978, Belbouab (10/78, Rec. 1978, σ. 1915), το Δικαστήριο έκρινε ότι πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η ιδιότητα του υπηκόου ενός από τα κράτη μέλη κρίνεται σε σχέση με τον χρόνο της παροχής της εργασίας, της καταβολής των εισφορών για τις περιόδους ασφαλίσεως και της αποκτήσεως των σχετικών δικαιωμάτων.

18 Από τη σκέψη αυτή προκύπτει ότι το κριτήριο της ιδιότητας του « υπηκόου ενός από τα κράτη μέλη », το οποίο προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, πρέπει να εφαρμόζεται σε σχέση προς τον χρόνο κατά τον οποίο ασκούσε το επάγγελμά του ο εργαζόμενος.

19 Αυτή η προϋπόθεση της ιθαγενείας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι πληρούται όταν κατά τον χρόνο της ασκήσεως του επαγγέλματός του και της καταβολής των εισφορών του ο εργαζόμενος ήταν υπήκοος κράτους που δεν ήταν ακόμα μέλος της Κοινότητας, απώλεσε δε την ιθαγένεια αυτή πριν το εν λόγω κράτος γίνει κράτος μέλος.

20 Ειδικότερα, όπως έχει ήδη κρίνει το Δικαστήριο — μεταξύ άλλων, με την προαναφερθείσα απόφαση Belbouab —, οι κανονισμοί που εκδίδονται προς εφαρμογή του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ πρέπει να ερμηνεύονται υπό το φως του σκοπού της διατάξεως αυτής, που συνίσταται στην εγκαθίδρυση όσο το δυνατόν πληρέστερης ελευθερίας κατά την κυκλοφορία των εργαζομένων εντός της κοινής αγοράς.

21 Η περίπτωση, όμως, των εργαζομένων οι οποίοι ήταν υπήκοοι κράτους που έγινε κατόπιν μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, οπότε όμως είχαν ήδη απολέσει την ιθαγένειά του, είναι ξένη προς την πραγματοποίηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των μισθωτών και μη μισθωτών εντός της Κοινότητας. Το πράγμα έχει διαφορετικά μόνο για όσους απ' αυτούς διατήρησαν την ιθαγένεια του οικείου κράτους και αφού αυτό έγινε μέλος της Κοινότητας και των οποίων τα δικαιώματα αναγνωρίζονται και προστατεύονται στο πλαίσιο της κοινοτικής νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφαλίσεως από τις μεταβατικές διατάξεις των άρθρων 94, για τους μισθωτούς, και 95, για τους μη μισθωτούς, του κανονισμού 1408/71, που επιτρέπουν να λαμβάνεται υπόψη κάθε περίοδος ασφαλίσεως, απασχολήσεως ή κατοικίας συμπληρωθείσα προ της προσχωρήσεως προκειμένου να προσδιοριστεί ποια δικαιώματα γεννώνται βάσει των διατάξεων του κανονισμού αυτού.

22 Δεδομένου ότι οι διατάξεις αυτές δεν καλύπτουν την περίπτωση προσώπων που, όπως ο Buhari, απώλεσαν την ιθαγένειά τους προ της προσχωρήσεως του οικείου κράτους, η διατήρηση των δικαιωμάτων που έχουν αποκτήσει τα πρόσωπα αυτά μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την ύπαρξη ειδικής διατάξεως υπέρ αυτών στην πράξη προσχωρήσεως. Η πράξη προσχωρήσεως, όμως, του Ηνωμένου Βασιλείου δεν περιέχει τέτοια διάταξη.

23 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι η περίπτωση δικαιούχου κοινωνικοασφαλιστικών παροχών προβλεπομένων από τη νομοθεσία κράτους μέλους με βάση την άσκηση άμισθης επαγγελματικής δραστηριότητας σε έδαφος που κατά τον χρόνο της ασκήσεως της δραστηριότητας διατηρούσε ιδιαίτερες σχέσεις με ένα κράτος

μέλος δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κανονισμών 1408/71 και 574/72, όταν κατά το κρίσιμο διάστημα ο εν λόγω δικαιούχος ήταν υπήκοος κράτους που δεν ήταν τότε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και έγινε μέλος της αφού ο ενδιαφερόμενος είχε απολέσει την ιθαγένεια αυτού.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

24 Το δεύτερο ερώτημα του Tribunal du travail των Βρυξελλών αφορά το αν η άρνηση χορηγήσεως της συντάξεως που δικαιούται, κατά τη νομοθεσία κράτους μέλους, υπήκοος τρίτου κράτους που κατοικεί σε άλλο τρίτο κράτος συνιστά ή όχι διάκριση απαγορευομένη από τη Συνθήκη ΕΟΚ.

25 Σχετικώς, το παραπέμπον δικαστήριο παρατηρεί ότι κατά τη βελγική νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως ο Buhari θα μπορούσε να λαμβάνει τη σύνταξή του στο Ζαΐρ ή στη Νιγηρία αν ήταν υπήκοος του Βελγίου ή κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ότι με τη νιγηριανή του ιθαγένεια θα μπορούσε να λαμβάνει τη σύνταξη υπό την προϋπόθεση ότι κατοικεί στο Βέλγιο ή σε άλλος κράτος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

26 Πρέπει να αναφερθεί ότι η κατά το άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ απαγόρευση κάθε διακρίσεως λόγω ιθαγενείας εντός του πεδίου εφαρμογής της Συνθήκης έχει εξειδικευθεί, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, που προβλέπει ότι τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του κανονισμού υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του.

27 Από το γράμμα των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων δεν εφαρμόζεται επί περιπτώσεων όπως η προκειμένη, όπου ο δικαιούχος παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως δεν εμπίπτει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71.

28 Επομένως, στο δεύτερο ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, η οποία καθιερώνεται με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ και εξειδικεύεται, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, δεν έχει εφαρμογή όταν ο δικαιούχος παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71.

Επί του τρίτου ερωτήματος

29 Το τρίτο ερώτημα αφορά, κατ' ουσίαν, το αν είναι αντίθετη προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου εθνική νομοθεσία κατά την οποία σύνταξη λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου μπορεί να καταβάλλεται στο εξωτερικό μόνο στους δικαιούχους που κατοικούν σε χώρα όπου θα μπορούσε να τους καταβάλλεται σύνταξη αυτοτελώς εργαζομένου κατ' εφαρμογή συμφωνίας περί αμοιβαιότητας.

30 Κατά το άρθρο 51, στοιχείο β, της Συνθήκης ΕΟΚ, του οποίου εφαρμογή αποτελεί το άρθρο 10 του κανονισμού 1408/71, η καταβολή των παροχών που θεμελιώνονται κατά το σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως ενός ή περισσοτέρων κρατών μελών εξασφαλίζεται, από άποψη κοινοτικού δικαίου, μόνο στους δικαιούχους που κατοικούν στο έδαφος κράτους μέλους.

31 Κατά συνέπεια, δεν προσκρούει στο κοινοτικό δίκαιο εθνική νομοθεσία μη επιτρέπουσα την καταβολή των παροχών κοινωνικής ασφαλίσεως σε πρόσωπο που κατοικεί σε τρίτη χώρα.

32 Επομένως, στο τρίο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι δεν είναι αντίθετη προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου η εθνική νομοθεσία κατά την οποία σύνταξη λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου μπορεί να καταβάλλεται στο εξωτερικό μόνο στους δικαιούχους που κατοικούν σε τρίτη χώρα όπου θα μπορούσε να τους καταβάλλεται σύνταξη αυτοτελώς εργαζομένου κατ' εφαρμογή συμφωνίας περί αμοιβαιότητας, κατά το μέτρο που παράγει αποτελέσματα μόνον εκτός της Κοινότητας.

Επί των δικαστικών εξόδων

33 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων η οποία κατέθεσε παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Tribunal du travail των Βρυξελλών με απόφαση της 23ης Μαρτίου 1989, αποφαίνεται:

1) Η περίπτωση ενός δικαιούχου κοινωνικοασφαλιστικών παροχών προβλεπομένων από τη νομοθεσία κράτους μέλους με βάση την άσκηση άμισθης επαγγελματικής δραστηριότητας σε έδαφος που κατά τον χρόνο της ασκήσεως της δραστηριότητας διατηρούσε ιδιαίτερες σχέσεις με ένα κράτος μέλος δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, καθώς και του κανονισμού (ΕΟΚ) 574/72 του Συμβουλίου, της 21ης Μαρτίου 1972, περί του τρόπου εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, όπως περιέχονται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, όταν κατά το κρίσιμο διάστημα ο εν λόγω δικαιούχος ήταν υπήκοος κράτους που δεν ήταν τότε μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και έγινε μέλος της αφού ο ενδιαφερόμενος είχε απολέσει την ιθαγένειά του.

2) Η αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, η οποία καθιερώνεται με το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ και εξειδικεύεται, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, δεν εφαρμόζεται όταν ο δικαιούχος παροχής κοινωνικής ασφαλίσεως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71.

3) Δεν είναι αντίθετη προς τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου η εθνική νομοθεσία κατά την οποία σύνταξη λόγω αποχωρήσεως από το επάγγελμα αυτοτελώς εργαζομένου μπορεί να καταβάλλεται στο εξωτερικό μόνο στους δικαιούχους που κατοικούν σε τρίτη χώρα όπου θα μπορούσε να τους καταβάλλεται σύνταξη αυτοτελώς εργαζομένου κατ' εφαρμογή συμφωνίας περί αμοιβαιότητας, κατά το μέτρο που παράγει αποτελέσματα μόνον εκτός της Κοινότητας.

Moitinho de Almeida Slynn

Joliet Grévisse Zuleeg

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14 Νοεμβρίου 1990.

Ο γραμματέας

J.-G. Giraud

Ο πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

J. C. Moitinho de Almeida